

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. В. Войтович, кандидат економічних наук

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Визначено особливості інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств. Проаналізовано динаміку обсягів інвестицій у сільське господарство. Здійснено оцінку інвестицій в основний капітал аграрних підприємств України за джерелами фінансування. Охарактеризовано надходження прямих та іноземних інвестицій у сільське господарство з окремих країн світу. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму державної підтримки інвестування інноваційного розвитку аграрних підприємств з урахуванням їх цілей та стратегії розвитку. Сформовано систему оцінки інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств від розроблення проекту до отримання кінцевого результату.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційне забезпечення, аграрні підприємства, інвестиційна політика, інвестиційний проект, інвестиції, інновації.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день необхідною умовою забезпечення ефективного розвитку аграрних підприємств є: зміцнення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу, що сприятиме технічному та технологічному переозброєнню галузі; виробництво якісної та конкурентоспроможної продукції на європейському ринку; підвищення ефективності управління інноваціями та інвестиціями в аграрній сфері та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Інвестиційний інтерес до України в контексті глобальних тенденцій неупинно зростає, водночас вже сьогодні вітчизняним агровиробникам потрібно застосовувати ефективне управління, аби досягти більшої інвестиційної привабливості та залучити інші шляхи фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління інвестиційною діяльністю досліджували такі зарубіжні вчені, як Г. Александер, В. Беренс, А. Я. Бистряков, Дж. Бэйли, Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, А. М. Марголін, П. М. Хавранек, У. Шарп. Проблема формування і реалізації

інвестиційної політики, становлення економічного механізму інвестиційної діяльності в аграрній сфері економіки України присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів, зокрема К. С. Берестового, О. Г. Бобрової, О. А. Бондаренка, О. П. Бондарчука, С. О. Гуткевич, О. В. Кристального, П. Т. Саблука [3], О. М. Дуфенюк, М. І. Кісіля, М. М. Кропивко, В. В. Ковальова, М. Ю. Коденської, Г. П. Лайка [4], О. М. Могильного, Г. М. Підлісецького, Г. А. Сєніної, А. В. Чупіса, В. С. Шєбаніна та ін.

Проблеми інноваційної політики розглядалися в роботах В. М. Гейця, М. Ю. Коденської, О. В. Кристального, В. В. Россохи, Ю. В. Яковця, П. І. Федулової, І. О. Галиця, С. А. Володіна, В. Г. Чабана, Г. Є. Мазнева, Н. М. Сіренко [5] та ін. Проте ряд питань все ж залишаються недостатньо розв'язаними, зокрема щодо побудови інноваційно-інвестиційного механізму державної підтримки аграрного сектора України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є наукове обґрунтування та практичні рекомендації щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розвиток взаємодії держави та бізнесу є однією з найважливіших умов для формування ефективної інвестиційної політики, підвищення інноваційної активності в економіці, розвитку економічної та соціальної інфраструктури.

Несприятливий бізнес-клімат є одним з основних чинників, що негативно впливає на обсяг надходження інвестицій в Україну. За результатами рейтингової оцінки, проведеної Світовим банком, Україна займає 142 позицію із 183 країн світу за рівнем інвестиційної привабливості [2].

Головним завданням інвестиційної політики є розвиток державно-приватного партнерства, активізація науково-технічної та інноваційної діяльності в інтересах розвитку національної економіки, спрямування інвестиційних потоків у агропромисловий сектор, створення та вдосконалення функціонування територій пріоритетного розвитку.

Розглянемо динаміку обсягів інвестицій у сільське господарство, яка характеризує значне зростання інвестицій у 2013 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів інвестицій у сільське господарство (млн грн)

Вид діяльності	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 2010 р., у %
Усього	8845,2	9499,1	9571,9	9474,4	1,07
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	8845,2	9499,1	9571,9	9474,4	1,07
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	8352,2	8328,1	9569,9	9472,4	1,13
лісове господарство та лісозаготівлі	482	932	1	1	-
рибне господарство	11	239	1	1	-

Джерело: [8].

Як бачимо з даних табл. 1, динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство є позитивною і спостерігається збільшення інвестицій. Але, на жаль, вкладення лише у мисливство та надання пов'язаних із ними послуг. Ситуація вкрай погана, надходження інвестицій за 2012-2013 рр. зупинилося за іншими видами діяльності, що призведе до занепаду цих господарств.

Проаналізуємо надходження інвестицій в основний капітал аграрних підприємств України за джерелами фінансування. Дослідження показали, що основним із них є власні кошти підприємств, частка яких становила майже 60% за 2009-2013 рр. (табл. 2). Спостерігається також зростання із 23,1% у 2009 р. до 30,1% у 2013 р. частки банківських кредитів як позиченого джерела фінансування. Воно відбулося за рахунок збільшення наданих пільгових кредитів аграрним товаровиробникам з частковою компенсацією відсоткової ставки на 20 відсоткових пунктів (і більше) за цей період в загальній структурі кредитів наданих аграрним товаровиробникам. Отже, головними джерелами фінансування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств є власні та позичені фінансові ресурси.

Обсяг інвестицій в основний капітал безпосередньо впливає на вартість основних засобів. Незважаючи на те, що інвестиції постійно зростають, за аналізований період середньорічна

вартість основних засобів зменшувалася і у 2013 р. вона вже становила 47,1 млрд грн, або 78,3% від їх вартості у 2009 році. Відповідно зроблено висновок про те, що із зменшенням вартості основних засобів продуктивність праці постійно підвищується, або ж підвищується продуктивність введених в експлуатацію основних засобів.

Таблиця 2

Динаміка інвестицій в основний капітал аграрних підприємств України за джерелами фінансування

Показник	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Інвестиції в основний капітал, усього	1854,0	100	2054,0	100	3278,0	100	4904,0	100	7190,0	100
у т. ч. за джерелами фінансування										
власні	1691,0	63,3	1417,3	69,0	2042,2	62,3	2819,8	57,5	4191,8	58,3
залучені	517,0	27,8	468,3	22,8	1029,3	31,4	1755,6	35,8	2516,5	35,0
з них										
- кредити	429,0	23,1	322,5	15,7	871,9	26,6	1461,4	29,8	2164,2	30,1
- бюджетні кошти	88,0	4,7	145,8	7,1	157,3	4,8	294,2	6,0	352,3	4,9
- іноземні інвестиції	123,0	6,7	110,9	5,4	137,7	4,2	235,4	4,8	337,9	4,7
- інші інвестиції	40,0	2,2	57,5	2,8	68,8	2,1	93,2	1,9	143,8	2,0

Джерело: [8].

Щодо інвестиційного клімату в Україні, то це питання є надзвичайно актуальним. Адже глобальний попит у світі на продукти харчування, за свідченням експертів, зростатиме при суттєвому зменшенні земель, придатних для сільгоспвиробництва. На цьому фоні Україна зберігає високу інвестиційну привабливість, де бачимо інтенсивне надходження прямих іноземних інвестицій у сільське господарство з окремих країн світу, зокрема Кіпру (рис. 1). А тому таке професійне обговорення тенденцій та перспектив дозволяє вітчизняним товаровиробникам ринку бути готовими до світових викликів.

Важливим аспектом інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України є інноваційна діяльність як

фактор забезпечення економічного розвитку. Інноваційний процес в агропромисловому виробництві можна охарактеризувати двома основними рисами: його базовою основою є нова наукова ідея – джерело нововведення, що в ході інноваційного процесу розробляється більш детально, проходить технічну апробацію та впроваджується у виробництво; головним критерієм успіху інноваційного процесу є суспільна необхідність та значущість його результатів. Необхідно підкреслити, що в умовах ринку недостатньо запропонувати інновацію – вона ще має бути успішно реалізована на ньому [6].

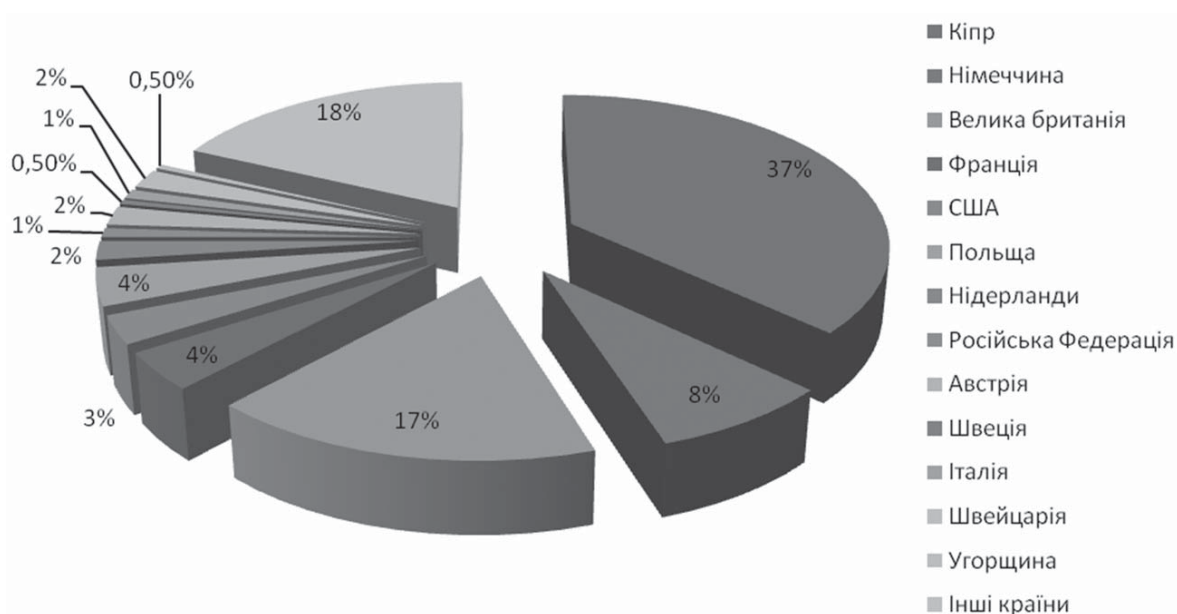

Рис. 1. Прямі та іноземні інвестиції у сільське господарство з окремих країн світу, 2013 р.*

*Джерело: [9].

Шубравська О. стверджує, що розвиток інноваційних процесів у вітчизняній агросфері не тільки пов'язаний з позитивними змінами в обсягах і структурі її виробництва, у рівнях ресурсо- та енергозбереження, але й несе в собі певні загрози. Основним викликом з боку глобального середовища є, по суті, примус до нарощування обсягів виробництва та експорту певних видів сільськогосподарської продукції (в тому числі з використанням технологій, безпечність яких не підтверджено належним чином) [7].

На основі аналізу методів оцінки інноваційно-інвестиційного забезпечення діяльності аграрних підприємств запропо-нуємо відповідну систему, що враховує інтереси усіх учасників інноваційного процесу і дозволяє провести аналіз проекту на всіх етапах його провадження (рис. 2).

Рис. 2. Система оцінки інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств

Так, вплив інноваційно-інвестиційного забезпечення на розвиток аграрних підприємств варто розглядати в кілька етапів. Перший – це оцінка інноваційного потенціалу підприємства; другий – дослідження ефективності інноваційно-

інвестиційного проекту; третій – аналіз результатів впровадження такого проекту, причому необхідно порівнювати показники розвитку підприємства без нововведення та з його впровадженням. На цьому етапі здійснюється формування стратегії інноваційного розвитку аграрних підприємств, який підвищує ефективність управлінських рішень і дає змогу знайти максимально прийнятний інноваційно-інвестиційний напрям розвитку господарювання та систему показників, що дозволить провести діагностичний аналіз і оцінити техніко-організаційний рівень виробництва.

Розглянемо стратегічні пріоритети, запропоновані Європейською комісією у розвитку аграрного сектору економіки:

1. Сприяння передачі знань і інновацій у сільському господарстві, лісовому господарстві і в сільських районах.

2. Підвищення рівня життєздатності та конкурентоспроможності всіх видів сільського господарства в усіх регіонах і просування інноваційних технологій для ферм та управління лісовими ресурсами.

3. Сприяння організації харчового ланцюга, включаючи обробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, захисту тварин і управління ризиками в сільському господарстві.

4. Відновлення, збереження і зміцнення екосистеми у сільському і лісовому господарстві.

5. Сприяння інтенсивному надходженню інвестицій для підтримки аграрних підприємств [9].

Висновки. На основі проведеного аналізу сучасного стану інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних формувань доведено, що важливе значення для прискорення інноваційного розвитку аграрних підприємств регіону та країни в цілому мають програми державної підтримки виробника. З цією метою запропоновано змінити методичний підхід до розподілу державних дотацій, а саме: зважати на частку валової продукції і на цілі аграрних виробників; враховувати обрану стратегію розвитку регіону в цілому. Також необхідно максимізувати фінансову допомогу прогресивним агровиробникам, тобто підприємствам, що створюють конкурентоспроможну продукцію і переходять на інноваційний шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дацій О. І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України / О. І. Дацій // Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку. — 2011. — № 1. — С. 65—76.
2. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2012 р. та основні напрями розвитку на 2013-2014 рр. [Електроний ресурс] — Режим доступу : <http://www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/gromada/141011.pdf>
3. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект : монографія / [П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін.]. — К. : ННЦ ІАЕ, 2010. — 706 с.
4. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М. М. Кулаєць, М. Ф. Бобієнко, П. А. Лайко [та ін.] // Економіка АПК. — 2010. — № 6. — С. 113—119.
5. Сіренко Н. М. Управління інноваційною системою аграрного підприємства / Н. М. Сіренко // Економіка АПК. — 2009. — № 9. — С. 43—46.
6. Шпикуляк О. Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. — 2011. — № 12. — С. 109—116.
7. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. Шубравська // Економіка України. — 2012. — № 1. — С. 27—35.
8. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України : статистичний збірник / Державна служба статистики України [Електроний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Ukraine EU bilateral trade and trade with the world [Електроний ресурс] — Режим доступу : http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf

Н. В. Войтович. Инновационно-инвестиционное обеспечение развития аграрной сферы экономики Украины.

Определены особенности инновационно-инвестиционного обеспечения аграрных предприятий. Проанализирована динамика объемов инвестиций в сельское хозяйство. Осуществлена оценка инвестиций в основной капитал аграрных предприятий Украины по источникам финансирования. Охарактеризованы поступления прямых и иностранных инвестиций в сельское хозяйство из отдельных стран мира. Предложены пути совершенствования механизма государственной поддержки инвестирования инновационного развития аграрных предприятий с учетом их целей и стратегии развития. Сформирована система оценки инновационно-инвестиционного обеспечения аграрных предприятий от разработки проекта до получения конечного результата.

N. Voytovych. The innovation and investment support of Ukrainian agriculture development.

The features of innovative and investment of agrarian enterprises' development are revealed. The dynamics of investment in agriculture is described. The estimation of investment in fixed assets farms of Ukraine by source of funding is made. The characteristic of direct and foreign investment in agriculture of some countries are discussed. The ways of improving the mechanism of state support of investment and innovation of agrarian enterprises, considering their goals and strategies are proposed. The formation of innovation and investment support of farms to get the efficient result is given.